

ПЕРЕЯСЛАВСКАЯ РАДА: ЕЁ ИСТОРИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВОСТОЧНОСЛАВЯНСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ

еще несколько трубных заводов Российской Федерации создали термические мощности для практического воплощения указанной научно-технической разработки.

Об огромном экономическом значении этой работы, выполненной украинскими учеными в содружестве со своими российскими коллегами, свидетельствует тот факт, что в 2011 году по случаю 80-летия кафедры термообработки Национальной металлургической академии Украины Наградной Комитет стран СНГ по согласованию с государственными структурами и руководителями стран Содружества наградил 16 научно-педагогических работников НМетАУ орденами и медалями Наградного Комитета.

Таким образом, укрепление научных связей и сотрудничества украинских и российских ученых открывает широкие возможности для решения важных народнохозяйственных научно-технических проблем в обеих странах.

Список литературы: 1. Ахматов Ю. С. Все остается людям. Биографический очерк. // Век академика А. П. Чекмарева 1902–2002. – Днепропетровск, 2002. – 224 с. 2. Владимир Иванович Большаков / Сост.: Е. А. Тимошенко. – Днепропетровск: РИА «Днепр-VAL», 2008. – 262 с. 3. Кирилл Федорович Стародубов / Под общ. ред. В. И. Большакова. – Днепропетровск: РИА «Днепр-VAL», 2004. – 124 с. 4. Материалы о деятельности Днепропетровского металлургического института в период Великой Отечественной войны (1941–1945 гг.). – Днепропетровск, 2011. – 93 с. 5. Національна металургійна академія України в іменах. Енциклопедичний довідник. – Дніпропетровськ: АРТ-ПРЕС, 2008. – 320 с. 6. Предпринимательство и предприниматели России. От истоков до XX века. – М.: «Российская политическая энциклопедия, (РОССПЭН)», 1997. – 351 с.

*Висоцький О. Ю.
м. Дніпропетровськ, Україна*

ЦІННІСНІ ОСНОВИ ТЕХНОЛОГІЙ ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Цінності є одним з головних чинників, що визначають ефективність та результативність технологій легітимації політичної влади. До теперішнього часу як у політико-науковому, так і в філософському дискурсах, не було приділено достатньої уваги дослідженню ціннісного виміру здійснення легітимаційних технологій в умовах східнослов'янської цивілізації. Значною мірою це обумовило *мету цієї статті* – осмислити ціннісні основи, які визначають результативність та ефективність здійснення технологій легітимації політичної влади в умовах східнослов'янської цивілізації.

Проблема ціннісних основ легітимаційних технологій в контексті східнослов'янської цивілізації має декілька аспектів розгляду.

По-перше, важливим моментом у легітимаційно-технологічних практиках є питання відповідності ціннісних ієрархій різних суб'єктів соціальної творчості. Будь-яка розбіжність у ціннісно-ієрархічному каркасі взаємодіючих сторін може бути набагато сильнішим чинником роз'єднання, ніж всі разом взяті чинники об'єднання.

По-друге, активізація загальних для східнослов'янської цивілізації цінностей як свого роду об'єднуючого політичного чинника можливе лише шляхом усвідомлення реальної загрози існуванню східнослов'янської цивілізації в умовах глобалізації.

По-третє, вагомим є аспект умов, коли ті або інші цінності стають достатніми для мотивації певної соціально-політичної практики.

По-четверте, мотивуюча сила тих чи інших цінностей залежить від реалістичності стратегій втілення соціально-політичних проєктів, що базуються на цих цінностях.

На базі цих чотирьох аспектів можна сформулювати основні принципи здійснення легітимаційних технологій, зокрема, в умовах східнослов'янської цивілізації: 1) принцип ієрархічно-ціннісної відповідності; 2) принцип спільного ворога; 3) принцип умов мотивуючої достатності; 4) принцип реалістичності певним чином ціннісно-детермінованої політичної стратегії.

Примітно, що віра людини у важливість тих чи інших цінностей здатна перетворювати соціально-політичну реальність. Виходячи з цього, легітимаційні технології спрямовуються перш за все на перетворення ціннісних ієрархій, щоб перетворити існуючу дійсність. Коли соціальні маси припиняють вірити, що соціальна, національна, релігійна нерівність виправдані, справедливі, легітимні, починається процес соціального шумування, неприйняття, опору наявним соціально-політичним відносинам. Починаючи з різноманітних релігійних доктрин, які використовувались соціально невдоволеними (наприклад даосизм був ідейною основою руху «жовтих пов'язок» у Стародавньому Китаї) та закінчуючи творцями та пропагандистами політичних ідеологій – легітимаційні технології, насамперед, змінювали ціннісну карту світосприйняття. І релігійні, і ідеологічні доктрини, позбавляючи соціально-політичний світ ціннісної аргументації, позбавляли політичний порядок соціальної підтримки. Головним змістом ключового повідомлення всіх релігійних та ідеологічних доктрин є таке: треба позбутись не нависної дійсності, яка суперечить істині, добру та красі, щоб вищі, омріяні цінності втілились у майбутньому соціально-політичному устрої.

Як відомо, до цінності не можна застосувати критерій істинності та хибності. Сила цінності як чинника політики залежить від її визнання в рамках соціальної групи, яка визначає громадську думку, користується найбільшою довірою у суспільстві. До сфери легітимаційних технологій відноситься конструювання такої групи у вигляді різного роду експертів та авторитетних діячів, які можуть націлювати масову аудиторію на сприйняття нових цінностей або на збереження довіри до вже засвоєних.

Природним явищем є те, що людина починає цінувати лише те, чого позбулась чи може позбутись, але вже не може без цього обходитись, оскільки це стало визначати її життя. Іншими словами, страх на несвідомому рівні, що людина може бути позбавлена їжі, безпеки, статусу, свободи чи надії на краще майбутнє, майже навечно робить її прибічником певних політичних чи релігійних доктрин.

Велику роль в установленні ціннісних ієрархій грають міфи. Пануючий міф про новий порядок, свого роду Царство Боже на Землі, який дуже часто використовується в різноманітних варіаціях політиками як Росії, так і України, стверджує невмирущість ідеї абсолютного добра, справедливості. Під час радянського режиму ця ідея подавалась як неминучість настання комунізму. В нинішніх умовах, акценти дещо зсунулись. Масовій свідомості східнослов'янських країн нав'язується міф про особистий, самостійно побудований рай у вигляді реалізації бажань та комунікації через необмеженість

споживання. По суті, це апофеоз індивідуалізму, який суперечить головним цінностям східнослов'янської цивілізації – колективізму та взаємодопомозі. Ситуація ускладнюється внаслідок позиції більшості політиків як в Україні, так і в Росії, які формально проголошують гасла східнослов'янської єдності, а фактично реалізують перспективу індивідуалістично-прагматичних відносин у дусі дикого лібералізму.

Як на нашу думку, цінності східнослов'янської цивілізації, головним чином така цінність як східнослов'янська єдність, можуть бути активізовані лише в сполученні з цінностями соціального визволення. Ефективність та результативність легітимаційних технологій будується за логікою взаємодії прихованих та наявних бажань. Це означає, що ідеали східнослов'янської єдності мають бути щільно пов'язані з ідеалами побудови держави добробуту.

Важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій масової свідомості грає соціально-економічна та суспільно-політична ситуація. Сама ситуація, принаймні її осмислення масовою свідомістю, формує потреби та бажання, які з одного боку пов'язані з прагненням позбутись негативних чинників індивідуального та колективного існування, а з іншого боку – досягти омріяного майбутнього. Тут на перше місце як інструмент політичного управління виходить репрезентативістсько-конструктивістська легітимаційна технологія. До її функцій відноситься конструювання об'єктивної картини реальності (репрезентація), виходячи з наявних проблемних моментів ситуації, причин її формування та можливих шляхів покращення цієї ситуації у майбутньому. Відповідно, в ході реалізації цієї технології велике місце мають цінності, які виступають основою ідеалів, що проголошуються політичним лідером.

Політичний лідер є необхідною складовою реалізації будь-якої легітимаційної технології, що обумовлено такою особливістю масової свідомості як персоналізація політичних процесів. Масова свідомість схильна приписувати заходи, що здійснюються державою та її інститутами, волі тих чи інших політичних лідерів. Тому, хоча цього політичний лідер чи ні, він зобов'язаний брати на себе відповідальність за всі процеси, що відбуваються в країні та за її межами. Якщо він прагне цього уникати, то позбавляє себе підтримки виборців та своїх прибічників, які несвідомо намагаються знайти того, хто міг би гарантувати їм своєю діяльністю безхмарне майбутнє. Це дуже стійкий стереотип, який безумовно використовується в легітимації політичної влади. Його витoki – у месіанському міфі. Як зазначає О.Г.Дугін, «Білий Російський Цар ототожнювався з Царем Світу, а російський народ ставав вибраною посудиною благодаті, спасителем, бононосцем, нацією Святого Духа» [2, С. 32]. Тут важливо підкреслити, що претензії політичного лідера на втілення суспільно-політичного ідеалу певним чином визначають і тих, хто його підтримує, надаючи їм високий ціннісний статус – героїв та спасителів.

Кожен політичний лідер намагається здобути та утримати владу через створення та підтримку відповідного іміджу, що є також реалізацією однією з груп легітимаційних технологій. Іміджеві легітимаційні технології мають найбільший потенціал впливу на масову свідомість, оскільки зачапають сферу масової пам'яті та уяви. Разом з тим, будь-які іміджі політичних лідерів безпосередньо пов'язані з певними цінностями. Публічні образи, іміджі орієнтовані на нехватки, тобто бажання та цінності суб'єктів легітимації. Іміджі політиків покликані грати роль значимих Інших, що стверджують ті чи інші інтерпретації суспільно-політичного світу. Легітимність політичних іміджів залежить від того, наскільки емоціональна ідентифікація з ними суб'єктів суспільного визнання дозволяє їм

компенсувати чи долати власні нехватки (страхи, невпевненість, безсилля і т.п.), тим самим набувати цінності в своєму суб'єктивному сприйнятті та знаходити смисл свого індивідуального існування через вписування себе в соціальну реальність в більш привабливої та поважної якості, ніж раніше.

Як соціальні ідеї, так і публічні образи (віртуальні репрезентації речей, явищ та діючих осіб) відносяться до цінностей-знаків, які здатні викликати бажання суб'єктів легітимації. Ланцюжки-системи знаків включають і ідеї, і образи, і принципи їх кон'юнкції (зв'язування), і сценарії їх розгортання. Проте центральним моментом їх дієвості, індуктором смислопороджуючого потенціалу виступає або сакральність, тобто їх уявлюваний зв'язок з вищим рівнем буття; або будь-яке трансцендентне (поза межне) взагалі, тобто те, що онтологічно перевершує людину та тим самим легітимує і визначає її індивідуальне існування. Наприклад, для даосів такою трансцендентною основою був принцип Дао (шляху), відповідність якому означала звільнення від будь-якої даності, передзаданості й зумовленості та здобуття через це особливої чудесної сили, благодаті Де [1, С. 140].

Трансцендентними (поза межними) для індивіда можуть виступати і ідеали, і міфічні образи, і архетипи, і будь-які прояви ірраціонального в цілому, що змушують індивіда виходити за рамки власного «Я» у прагненні до смислу. Французький вчений М.Маффесолі навіть обґрунтовує поняття «іманентна трансцендентність», яким позначає чудесне соціальне, що викликає спільність почуття соціальної групи чи суспільства в цілому й екстатичний стан індивідів, обумовлюючи тим самим підвищене значення певних цінностей. Він зауважує, що «воно частіше за все зустрічається в революційних вибухах» [3, С. 279], але може вбачатися в коханні, комерції, насильстві, території, виробничій діяльності, їжі, красі, тобто в тому, що змушує людину йти на жертви, щоб оволодіти «реальним» існуванням, здобути свою суверенність [3, С. 281–282].

У цьому значенні привнесення та демонстрація чудесного соціального в політичному дає ініціюючим це силам вагомий шанс на здобуття легітимності, тобто підпорядкування суб'єктами легітимації своїх зусиль та очікувань цим політичним силам як свого роду жертви заради здобуття своєї суверенності, влади над своїм життям. Проте лише *те* чудесне соціальне в політичному може мобілізувати легітимність, яке орієнтоване на нехватки суверенності суб'єктів соціального визнання, вказуючи перспективи їх подолання чи компенсації.

Роль трансцендентного (чудесного соціального чи потойбічного) полягає у пригніченні свідомих процесів та вивільненні бажань із сфери несвідомого. Умовами «спрацювання» трансцендентного виступають замішання, пересичення, подив та психологічний шок. Замішання може викликатись парадоксальною, антиномічною інформацією, пересичення – надмірною деталізацією, фрагментарністю, багатоплановістю, незавершеністю, браком структурованості інтерпретацій соціально-політичної реальності, подив – появою незвичного чи новою переінтерпретацією соціально-політичної реальності, психологічний шок – загрозами, що збуджують екзистенціальний страх. Оскільки кожному індивіду необхідно відчувати себе певною мірою захищеним, упевненим та достатньо мотивованим, щоб спрямовано та плідно діяти, особливо, коли свідомі процеси пригнічені та, внаслідок цього, стає неможливим раціональне сприйняття подій та ситуацій, трансцендентне стає тією опорою, віра в реальність якого надає людині особливу силу діяти. Це може бути віра в харизму (божий дар, месіанську роль) вождя, щасливу долю, удачу, божу благодать, обрану націю, ідеали загального блага, соціальної

справедливості, правової держави, суспільства рівних можливостей, справжньої демократії. Віра в трансцендентне виникає не сама по собі, а на основі емоційного сприйняття повсякденного досвіду, його переживання як обумовленого впливом трансцендентного, де наміри та бажання індивіда чи соціальної групи видаються за єдино можливий план дій, санкціонований вищою силою чи виправданий великою соціальною необхідністю. Цікаво, що і комуністи, і ліберали, і націоналісти однаково вірять, що втілення саме їх ідейних настанов та програмних положень вкрай необхідно суспільству. Символічна модель світу, незалежно від її ідеологічної забарвленості чи міри радикальної безапеляційності оцінок, завжди знаходить достатньо підтверджень своїй правомірності в реальному політичному житті. Але найбільшу легітимність в суспільстві набуває лише та модель, яка збуджує найбільш сильні емоції, пов'язані з нереалізованими бажаннями та ущемленою гідністю особистості.

Легітимність політичного проекту розвитку передбачає впевненість в ньому. Ця впевненість досягається через зацікавлену комунікацію, яка за допомогою впровадження нової інтерпретації соціально-політичної реальності стверджує більш привабливий статус тих, хто не мав можливості претендувати на нього в умовах старих інтерпретацій соціально-політичного світу. Пропонується свого роду варіація обіцянки: «хто був нічим, той стане всім!». Саме завдяки зацікавленій комунікації, яка орієнтована на пошук причин втраченої гідності індивіда в перекрученому чи хибному, ілюзорному характері старих інтерпретацій реальності, легітимаційні технології найбільш ефективні щодо досягнення визнання тих інтерпретацій суспільно-політичного світу, що обумовлюють отримання легітимності тими політичними силами, в інтересах яких здійснюються легітимаційні технології. Чим більше сумнівів в реальності старих інтерпретацій суспільно-політичного світу, тим менше легітимності отримують ті політичні сили, які намагаються виступати в рамках структур цих інтерпретацій. Якщо у суб'єкта суспільного визнання є вибір між приєднанням до тієї чи іншої інтерпретації, він обирає ту, яка дає йому найбільше підстав для самоповаги. При цьому свідомо чи несвідомо він позбавляє значення та легітимності ті політичні сили, які намагаються виходити з інших інтерпретацій. Такі сили можуть демонізуватись, а їх аргументи витлумачуватись як позбавлені логіки, смислу, суперечливі та такі, що спотворюють реальність.

Висновки. Таким чином, здійснення легітимаційних технологій багато в чому обумовлено ціннісними основами, які визначають їх результативність та ефективність. В умовах східнослов'янської цивілізації центральні цінностями виступають ідеї спасіння та єдності, які мають великий легітимаційний потенціал. Проте, якщо ці цінності не наповнюються емоційно-життєвим змістом, не мають точок застосування в суспільно-політичній практиці, вони залишаються лише порожніми знаками в політичній грі за вплив на масову свідомість.

Список літератури: 1. Высоцкий А. Ю. Следование Дао как стратегия легитимации политики // Грани. – 2004. – №5. – С. 140–144. 2. Дугин А. Г. Тамплиеры Пролетариата (национал-большевизм и инициация). – М.: Арктогея, 1997. – 328 с. 3. Маффесоли М. Околдованность мира или божественное социальное // СОЦИО-ЛОГОС. – М.: Прогресс, 1991. – С. 274–283.